

ALPH

EXHIBIT 100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

100

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ

ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ “ΚΟΡΑΗ,,
ΥΠΟΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΠΟΝΗΜΑΤΩΝ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ

ΕΝ Τῃ

ΜΕΓΑΛῃ ΑΙΘΟΥΣῃ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
Τῃ 2 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1892

ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΙΣΗΓΗΤΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ

ΑΘΗΝΗΣΙΝ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΠΕΡΡΗ

1892

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ

ΓΛΩΣΣΙΚΟΝ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ

ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ „ΚΟΡΑΗ,,

ΥΠΟΒΛΗΘΕΝΤΩΝ ΠΟΝΗΜΑΤΩΝ

Φιλόμουσος Ὁμήγυρις!

Ἡ γλῶσσα, δι' ἧς Ἔθνος τι ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα καὶ διανοήματα, τοὺς πόνους καὶ θλίψεις, τὰς χαρὰς καὶ ἐλπίδας αὐτοῦ, δὲν εἶναι μόνον πλῆθος λέξεων καθ' ὄρισμένους τινὰς κανόνας συνδεομένων πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ καὶ μεγάλη καὶ δαψιλῆς ἱστορικὴ πηγή· εἶναι ἀρχεῖον, εἰς ὃ ἀπ' αἰώνων αἱ παλαιότεραι γενεαὶ ἐναπέθηκαν τὰς τύχας αὐτῶν· παμμέγιστον βιβλίον διαλαμβάνον περὶ μεταναστεύσεως τούτων, καταγωγῆς ἐκείνων, μορφώσεως ἄλλων, καθόλου περὶ τοῦ βίου σύμπαντος τοῦ Ἔθνους· εἶναι ἡ μυστηριώδης κλείς, δι' ἧς ἀνοίγοντες τὰς πύλας τοῦ τε σκοτεινοῦ ἐν τοῖς πλείστοις παρελθόντος καὶ τοῦ πρὸ ἡμῶν μὲν κειμένου ἀλλὰ ποικιλοτάτου ἐθνικοῦ βίου ἐτάζομεν τὰς καρδίας καὶ τοὺς νεφροὺς τοῦ Ἔθνους. Ἀρχὴ παιδείσεως ὀνομάτων ἐπίσκεψις, εἶπε καὶ ὁ παλαιὸς Ἐπίκτητος.

Αἱ ἀλήθειαι αὗται οὔτε νῦν τὸ πρῶτον ἀκούονται παρ' ἡμῖν οὔτε ὅλως ἄγνωστοι εἶναι. Ἀλλ' ὅμως, ὅπως πάντοτε μεταξὺ τῆς ἀνακαλύψεως γενικῆς τινος καὶ μεγάλης ἀληθείας καὶ τῆς ἐντελοῦς ἐφαρμογῆς αὐτῆς μακρὸν ὑπολείπεται διάστημα, οὕτω καὶ ἐν τούτῳ. Τὰ ῥηθέντα γλωσ-

σικά αξιώματα δὲν εἶναι μὲν ὅλως ἄγνωστα παρ' ἡμῖν, ἀλλ' οὐδ' ἀρκούντως γνωστὰ καὶ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν τούτου ἔνεκα λίαν μικρά. Ἐντεῦθεν πολλοὶ ἔτι παρ' ἡμῖν ἀφελῶς νομίζουσιν, ὅτι μόνη ἡ γραφομένη γλῶσσα χρήζει ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς, ἡ δὲ λαλουμένη οὐχί, καὶ δὴ ἀφοῦ ἡμεῖς ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ δὲν μεταχειρίζομεθα τὰ κατὰ τόπους ιδιώματα, πρὸς τί νὰ ματαιοπονῶμεν ἐξετάζοντες αὐτά; Παρ' αὐτοῖς ἐπικρατεῖ ἀκόμη ἡ σφαιερὰ δοξασία, καθ' ἣν γλῶσσα εἶναι μόνη ἢ ἐπὶ τοῦ ὑπομονητικοῦ χάρτου ἀποτεθειμένη, ἢ κοπεῖσα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς Ἀττικῆς διαλέκτου καὶ τῆς ἔπειτα Κοινῆς· ἡ δὲ συνήθως λαλουμένη καὶ τὰ κατὰ τόπους ποικίλα ιδιώματα οὔτε γραμματικῆς ἐξετάσεως ἐπιδεκτικὰ εἶναι, ἥτοι οὔτε γραμματικὴν ἔχουσιν, οὔτε ἄλλως ἢ ὡς διαφθορὰ καὶ ἀπόκλισις ἀπὸ τῆς γραφομένης δύνανται καὶ πρέπει νὰ θεωρῶνται.

Ὅπως δὲ οἱ ταῦτα φρονοῦντες παραγνωρίζουσι καὶ παραμελοῦσι τὴν λαλουμένην, οὕτω περιπίπτουσιν εἰς τὴν ἐναντίαν ὑπερβολὴν οἱ ὑπερεπαινοῦντες αὐτὴν καὶ φρονοῦντες ὅτι ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τῆς λαλουμένης καὶ ἄμεσος αὐτῆς χρῆσις εἰς τὸν γραπτὸν λόγον εἶναι ὅλως ἀναπόσπαστ' ἀπ' ἀλλήλων. Διὰ τοῦτο ἅμ' ἀρξάμενοι ὅπωςδήποτε νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς ἐπιστημονικῆς καλλιέργειας αὐτῆς καὶ συγγράφουσιν ἐν αὐτῇ. Συγχέοντες δ' οὕτω τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς γλώσσης ἐξέτασιν καὶ σπουδὴν μετὰ τῆς πρακτικῆς αὐτῆς χρήσεως ἐγείρουσιν ἄνευ τινὸς λόγου τὰς ἀντιπαθείας ἄλλων καὶ συντελοῦσιν οὕτω μᾶλλον εἰς παραμέλησιν ἢ εἰς καλλιέργειαν αὐτῆς. Ἄλλ' ὅμως αὐτόδηλον ὅτι γλῶσσά τις δύναται νὰ ἐξακριβωθῇ ἐπιστημονικῶς, καὶ ἂν μὴ ποτε γίνηται αὐτῆς χρῆσις εἰς φιλολογικὰ ἔργα, ὅπως π. χ. ἡ Λιθουανικὴ καὶ ἡ Λεττικὴ παρὰ τὴν Βαλτικὴν θάλασσαν, καὶ ἀντιστρόφως νὰ χρησιμεύσῃ εἰς συγγραφὴν καλλιτεχνικῶν ἔργων, καὶ ἂν μὴ ποτε πρότερον γλωσσολόγος ἐξήτασεν αὐτήν, ὅπως π. χ. πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι καὶ νεώτεραι δόκιμοι γλῶσσαι.

Καθ' ἡμᾶς ἐπιμελῆς καὶ ἐπιστημονικὴ σπουδὴ τῆς νεω-

τέρας γλώσσης καὶ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας αὐτῆς ἀρετὰς π. χ. τὸν πλοῦτον τῶν λέξεων καὶ φράσεων, τὰς λεπτὰς τούτων διακρίσεις, τὴν χάριν καὶ δύναμιν, τὰς συντακτικὰς πλοκάς κ. λ. π. θέλει διδάξει ἡμᾶς, καὶ αἰτία θέλει γίνεσθαι νὰ καταπαύσωσιν αἱ περὶ αὐτῆς, ὡς περὶ ἀγνώστου τινός, πολυειδεῖς καὶ ἄγονοι παρανοήσεις καὶ ἀντεγκλήσεις, αἵτινες, ὅπως ἐκ τῶν ὑστέρων πρὸ πολλοῦ ἀπεδείχθη, εἰς πᾶν ἄλλο δύνανται ν' ἀγάγωσιν ἢ εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς λαλουμένης· καὶ τρίτον θέλει ἀφεύκτως ὑψώσει καὶ τιμήσει τὴν γλωσσικὴν ταύτην φάσιν καὶ συντελέσει οὕτως εἰς εὐρυτέραν γνῶσιν καὶ χρῆσιν αὐτῆς, ὅπως καὶ ἀλλαχοῦ τοῦτο συνέβη. Καὶ ἐν τῷ ζητήματι, βλέπετε, τούτῳ ἡ εὐθεῖα ὁδὸς δὲν εἶναι ἡ συντομωτάτη.

Ἄλλοι φρονοῦσιν ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴ κατὰ τοσοῦτο κυρίως εἶναι ἀξία μελέτης, καθ' ὅσον σφάζει ἀρχαίας λέξεις· ὅθεν πολλάκις ἀκούομεν ὅτι τὸ δεῖνα ἰδίωμα ἔχει πολλὰς ἀρχαίας, ὁμηρικὰς ἢ καὶ προομηρικὰς ἔτι λέξεις. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐχὶ ἡ σημερινὴ Ἑλληνικὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ χάριν αὐτῆς εἶναι ἀξία μελέτης καὶ προσοχῆς, ἀλλὰ μόνον αἱ πολλὰ· ἢ ὀλίγαι ἐν αὐτῇ σφζόμεναι ἀρχαῖαι ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ἀγνωστότεραι λέξεις. Διότι βέβαια λέξεις οἷον αἱ καθ' ἑκάστην ἐν χρήσει θεός, λόγος, δρόμος, ἄμμος, ξύλα, τρέχω, πλέκω, κάμνω, πῶς, ὅπως, καλός, κακός, φίλος, φιλία κ. λ. π. εἶναι ἑλληνικαί, καὶ ἀρχαῖαι καὶ νέαι, ἀλλ' ὅμως ἅτε συνήθεις δὲν λαμβάνονται ὑπ' ὄψιν.

Διὰ τούτων δὲν λέγομεν ὅτι δὲν εἶναι πάντοτε εὐχάριστος ἡ πολλάκις παρατηρουμένη διάσωσις πολλῶν γλωσσικῶν λειψάνων, ἃ πρὸ πολλοῦ ἐνομίζοντο ἀπρηχαιωμένα. Πάντοτε ἡ ἀνεύρεσις τοῦ εἶτ' ἀληθῶς εἶτε κατὰ φαντασίαν μόνον ἀπολωλότος εἶναι πρόξενος ἠδονῆς. Λέξεις καὶ φράσεις πολλὰι παρατηροῦνται ἐν τοῖς ποικίλοις ἰδιώμασιν εὐφραίνουσαι κατὰ τινὰ παλαιότεραν ἐκφρασιν «πᾶσαν φιλολογικὴν καρδίαν»· πρβλ. τὰ Ἑπειρωτικὰ λόγος κ' ἔργος = ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον· τοῦ λάλησε τὰ ἐξ ἀμά-

ξια = τὰ ἐξ ἀμάξης· ἥδυσμα = πολύτιμον ἐπιπλον οἴκου· σφενδόνα = ἡ περιφέρεια καὶ ὁ τοῖχος ἀγροῦ κ.τ.λ. ἢ τὰ Θρακικὰ ἀπύλωτο στόμα, ξενιάζω = δωροῦμαι (ἐπὶ μνηστήρων) καὶ ξένιασμα = τὸ δῶρον τοῦ μνηστήρος, ἀγκλιὰ = ἀντλία κτλ. Ἄλλ' ἀνάγκη νὰ λεχθῆ διαρρήδην, ὅτι οὔτε εἶναι οὔτε πρέπει νὰ εἶναι ἡ ζήτησις καὶ ἀνεύρεσις τῶν πολυτίμων τούτων λειψάνων τῆς γεραραῆς ἀρχαιότητος σκοπὸς τῶν μελετῶν ἡμῶν, ἀλλ' αὕτη αὕτη ἡ νεωτέρα Ἑλληνική.

Ἄλλοτε πάλιν ἀκούομεν ἄλλων ἐπαινούντων διάλεκτόν τινα, ὡς πολλὰ Δωρικὰ καὶ Αἰολικὰ περιέχουσιν. Καὶ καθόλου πολὺ συχνὰ βλέπομεν ἐπιχειρουμένην ἀληθῆ διαλεκτοθηρίαν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς καταγωγῆς τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς ἐκ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων καὶ δὴ πρὸς ἀναίρεσιν τῶν περὶ τὸν Fallmerayer. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς καὶ ἀκριβοῦς μελέτης τῆς γλώσσης ἡμῶν θὰ πηγάσωσι (καὶ ἤδη ἐπήγασαν) ἀποδείξεις ἀνεπίδεκτοι ἀμφισβητήσεως περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῆς τε τῆς γλώσσης καὶ ἡμῶν τῶν λαλούντων αὐτήν. Ἄλλὰ τοῦτο θὰ κατορθωθῆ μετὰ ἐπίπονον καὶ ἐκτενῆ ἱστορικὴν καὶ γλωσσολογικὴν βάσανον, ὅταν θὰ δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν τίνα τὰ νεωτερικά, τίνα τὰ μεσαιωνικὰ καὶ τίνα κατ' ἀνάγκην ἀπαραίτητον τάρχαϊα καὶ δὴ τὰ διαλεκτικά, καὶ πρὸς τούτοις μέχρι τίνος βαθμοῦ ἐχώρησεν ἡ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις παρατηρουμένη συγχώνευσις τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων εἰς τὴν Κοινήν. Προέβη ἄρα γε μέχρις ἐντελοῦς ἀπορροφήσεως αὐτῶν ἢ μόνον ἐπιπολῆς ἐγένετο; ἀλλὰ τότε τίνα τὰ ὑπολειφθέντα; Περὶ τούτων ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀκόμη σαφεῖς καὶ ἀκριβεῖς γνώσεις. Καὶ ὅμως προτοῦ μελετήσωμεν καὶ μάθωμεν ταῦτα, προτοῦ ἐπιστημονικῶς βασανίσωμεν τὰς τε παλαιότερας φάσεις τῆς γλώσσης καὶ τὰ νῦν ἰδιώματα καθόλου, προτοῦ οὕτως ἐπιτύχωμεν τὰς σαφεῖς καὶ ὀρισμένας ταύτας γνώσεις, πᾶσαι αἱ περὶ τῶν ἀρχαίων διαλέκτων ἀποδείξεις ἡμῶν εἶναι ἐπισφαλεῖς ἢ καὶ πάντῃ ἐσφαλμένα.

Ἄλλοι ἀποφαίνονται ὅτι χάριν τῆς εὐκολωτέρας μαθήσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς ὀφείλομεν ν' ἀσχολώμεθα περὶ τὴν νέαν. Ὅτι ἡ μελέτη τῆς νέας πολλαχῶς εὐκολύνει τὴν τῆς ἀρχαίας, εἶναι ἀναντίλεκτον· ἀλλ' ἐπίσης εἶναι βέβαιον ὅτι ἡ ἐκ παρέργου ἀσκησις περὶ τὰ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικῆς μικρὰν σφόδρα παρέχει ὠφέλειαν ὑπὲρ τῆς σπουδῆς τῆς ἀρχαίας, καὶ μάρτυς τούτου ἀψευδὴς ἡ τέως πεῖρα. Διότι σχεδὸν πάντα τὰ διδάγματα τὰ μέχρι τοῦδε ἐκ τῆς νέας ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν μετενεχθέντα εἶναι λεξικογραφικῆς μᾶλλον ἢ γραμματικῆς καὶ καθόλου γλωσσοπλαστικῆς φύσεως. Ζητεῖται δὴλ. νὰ δειχθῇ ἡ ὁμοιότης τῶν ἀρχαίων καὶ νέων λέξεων καὶ φράσεων καὶ ἡ ἀναγωγὴ τῶν νέων ἐπὶ τὰς ἀρχαίας. Ἀλλὰ πάντως βαθύτερον θὰ ἐφιλοσοφοῦμεν περὶ γλώσσης καὶ πολὺ μᾶλλον θὰ κατενοοῦμεν πολλὰ χαλεπὰ τῆς ἀρχαίας ζητήματα, οἷον τὸ πολύκροτον περὶ προφορᾶς, περὶ τῆς τῶν προτάσεων κατασκευῆς, περὶ γενέσεως τῶν μορίων, περὶ τῶν παραγωγικῶν καὶ ἄλλων καταλήξεων, περὶ μίξεως τῶν διαλέκτων, περὶ καλλιπερίας κτλ., ἂν ἐνδελεχῶς ἠσχολούμεθα περὶ τὴν καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικὴν καὶ ἂν ἐν ταύτῃ ὡς ἐν πεδίῳ φύσει ἡμῖν εὐπροσίτῳ καὶ αὐτοδύλῳ προεγυμναζόμεθα καὶ ἐντεῦθεν μετεφέρομεν καὶ ἐφηρμόζομεν τὴν πεῖραν ἡμῶν ταύτην ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν. Ὁ ἀμφιβάλλων περὶ τούτου ἄς ἐνθυμηθῇ ὅτι κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν ὁ Ahrens ἀπὸ τῆς Γερμανικῆς γραμματικῆς τοῦ I. Grimm καὶ τῆς συγκριτικῆς τοῦ Bopp ὥρμηθη ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν τῶν ἑλληνικῶν διαλέκτων, καὶ ὅτι κατὰ κοινὴν παρὰ Γερμανοῖς ὁμολογίαν ἡ μεγάλη ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς αἰῶνι ἐπίδοσις τῆς γλωσσικῆς καθόλου ἐπιστήμης ἐν Γερμανίᾳ ὀφείλεται εἰς τὴν ἐπιμελῆ καὶ ἐπιστημονικὴν σπουδὴν τῆς λαλουμένης Γερμανικῆς γλώσσης.

Εἰς ἄλλους πάλιν μόνη ἡ ἔτυμολογία ἀγνωστοτέρων τινῶν λέξεων φαίνεται ἀξία μελέτης· τὸ ἔτσι, τὸ ἀκόμη, τὸ δραγάτης, τὸ μαζὶ κ.τ.λ. ὅστις ἐπιτύχη νὰ ἔτυμολογήσῃ πιθανῶς ἢ καὶ ἀπιθάνως, νομίζει ὅτι διὰ τῆς κορυφῆς ἔψαυσε τῶν ἄστρον. Ἀλλ' ἀντὶ τῶν ἔτυμολογιῶν τούτων

καὶ τῶν τοιούτων, ἔργου σήμερον χαλεπωτάτου, ἄτε προϋποθέτοντος πρῶτον μὲν ἕκτενῆ καὶ βαθεῖαν γνῶσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας, δεύτερον ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν μεγάλων καὶ σπουδαίων μεταβολῶν ἐν τοῖς φθόγγοις, ἐν τῇ κλίσει καθόλου, ἐν τῇ συντάξει, ἐν τῇ σημασιολογίᾳ κ.τ.λ., καὶ τρίτον πλήρη γνῶσιν τῶν μεσαιωνικῶν καὶ νεωτέρων γλωσσικῶν μνημείων καὶ τῶν σημερινῶν πολλῶν ἰδιωμάτων, γνώσεις ἐφ' αἷς οὐδεὶς τῶν ζώντων σήμερον δύναται νὰ καυχηθῆ, ἀντί, λέγω, ἐτυμολογιῶν προτιμότερον καὶ ἀκινδυνότερον εἶναι νὰ φροντίζωμεν νὰ συλλέγωμεν καὶ καταγράψωμεν πάσας τὰς φράσεις, ἐν αἷς λέξεις τις εὐχρηστεῖ· διότι οὕτω καὶ τὴν ὁδὸν τῶν σημασιολογικῶν ἐξελίξεων διδασκόμεθα καὶ τὸν γλωσσικὸν πλοῦτον, ἥτοι αὐτὰς ταύτας τὰς ἐτοίμους φράσεις καὶ τὴν σύνταξιν τούτων καὶ τῆς γλώσσης καθόλου μαθάνομεν, καὶ διὰ τῆς ἐξετάσεως τῶν φράσεων καὶ παροιμιῶν αὐτὸν τὸν βίον τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους κατανοοῦμεν.

Ἐπομένως ἀντὶ ἐτυμολογιῶν συμφορώτερον εἶναι νὰ καταβάλληται μεγάλη προσοχὴ ἐπὶ τὴν ἀκριβῆ παράστασιν τῶν ἀκουομένων φθόγγων, περὶ ὃ συνήθως σφόδρα χωλαίνομεν. Πρέπει δὲ νὰ νοηθῆ τοῦτο καλῶς, ὅτι ἀφοῦ τὸ μέγιστον μέρος τῶν καταγεγραμμένων λέξεων, φράσεων, παροιμιῶν, ἰσμάτων, παραμυθίων κτλ. εἶναι κοινὰ τοῖς πλείστοις τῶν Ἑλλήνων καὶ μάλιστα ἀπὸ πολλοῦ ἐκδεδομένα, ἡ μόνη ἀξία πολλῶν ἐκ τῶν αὐθις συλλεγομένων εἶναι ἡ γλωσσικὴ. Ἄλλ' ἵνα μὴ αὕτη ἐλαττώνηται ἢ καὶ παντάπασιν μηδενίζηται, ἀνάγκη νὰ γράφονται ἀπαραλλάκτως ὅπως προφέρονται. Καὶ αὐτὰ τὰ κοινότατα ἄσματα ἢ παραμύθια, ἂν γραφῶσι καθ' ὃν ἀκριβῶς ἀπαγγέλλονται τρόπον, ἔχουσιν ἀξίαν μεγάλην, καθ' ὅσον δύνανται νὰ διαφωτίσωσι τὴν ἐν τινὶ χώρᾳ προφορὰν, μεθ' ἧς ὡς γνωστόν συνδέονται πολλακίς στενῶς καὶ ἐκ μόνης αὐτῆς συχνὰ ἐλέγχονται μεταναστεύσεις καὶ καταγωγαί, περὶ ὧν ἡ μακρὰ ἡμῶν ἱστορία συχνὰ ἄκραν τηρεῖ σιγὴν. Πρὸς δὲ τούτοις ἐκ τῆς προφορᾶς τῶν φθόγγων κατανοεῖται ἡ τῆς κλίσεως καθόλου διά-

